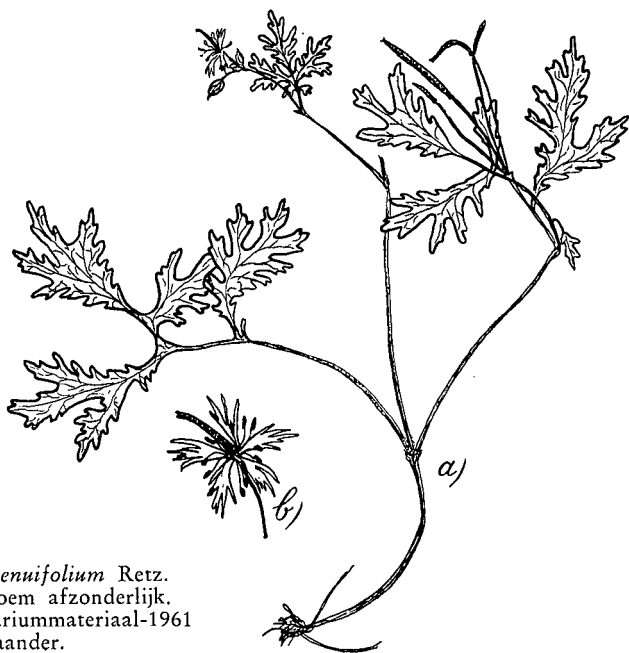

Een mutatie avant la lettre

In de zomer van 1961 bracht de heer A. Rekers, lid van de afdeling Amsterdam, mij een merkwaardig uitziend exemplaar van Stinkende Gouwe (*Chelidonium majus* L.). In de eerste plaats viel de vorm der bladen op; de lobben hiervan waren veel smaller en spitzer dan bij de gewone vorm. Doch het meest typische verschil vertoonden de vier kroonblaadjes: in plaats van de gebruikelijke ongedeelde zag men vier veelvuldig diepingesneden kroonblaadjes, waardoor deze geheel uit smalle slipjes bestonden. De heer Rekers had de plant gevonden op een in verband met a.s. bebouwing braakliggend terrein in Amsterdam-Zuid. Determinatie wees uit, dat we hier te maken hadden met de variëteit *tenuifolium* Retz., in oudere flora's ook *var. laciniatum* (Mill.) Koch genoemd, en dat deze een lange geschiedenis heeft. Zij is nl. voor het eerst vastgesteld in . . . 1590.

Stinkende Gouwe is door haar bijzondere vorm en geel melksap ongetwijfeld een plant geweest, die de oude kruidkundigen sterk zal hebben gefascineerd. Dodonaeus' „Cruydtboeck" (1554, laatste druk 1644) zegt, dat het „geweldighlijcken afvaeght", dat het „dinghen dewelcke omtrent den ooghappel steken ende het ghesicht verduysteren" dun maakt, terwijl de wortel geelzucht zou genezen en tandpijn stillen. Bij de geelzucht komt natuurlijk de toen algemeen geldende signatuurleer om de hoek kijken! Geen wonder dan ook, dat de oude apothekers-artsen-kruidkundigen — van afgegrensde „vakgroepen" was bij hen toen nog geen sprake! —

Stinkende Gouwe, *var. tenuifolium* Retz.
a) gehele plant. b. bloem afzonderlijk.
Tekeningen naar herbariummateriaal-1961
door Thelma Kesler-Spaander.

Stinkende Gouwe ijverig in hun tuinen kweekten. Dat geschiedde o.a. vóór 1590 ook al door de apotheker Sprenger te Heidelberg, die toen plotseling in dat jaar in zijn kweektuin een exemplaar van onze variëteit aantrof. Hij zond materiaal aan verschillende toen zeer bekende botanici, o.a. aan Bauhin en Clusius, die allen vonden dat het een nieuw type was. Sprenger noemde dit toen: *Chelidonium majus foliis et floribus incis.*, d.w.z. Stinkende Gouwe met ingesneden bladen en bloemen. Een beetje omslachtig, maar de tijd van Linnaeus' eenvoudige binaire naamgeving was toen nog lang niet aangebroken.

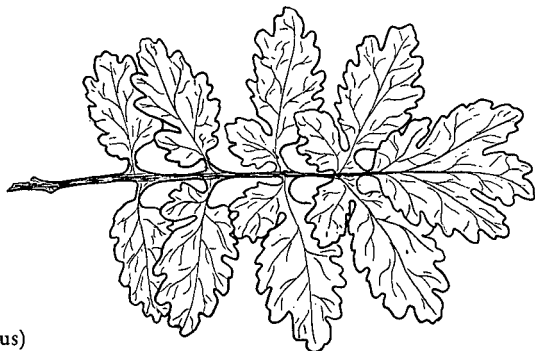
Toen Hugo de Vries tot zijn mutatietheorie kwam, heeft hij natuurlijk ook naar „historische” mutaties gespeurd. In zijn „Mutationstheorie” (1901—1903) noemt hij dan ook onze Stinkende Gouwe-variëteit als een derzulken. De Vries heeft met de plant, die sedert 1590 was voortgekweekt in botanische tuinen (zij is uit zaad constant, zoals een goede mutatie betaamt) ook zelf geëxperimenteerd, door de variëteit *tenuifolium* te kruisen met de gewone vorm (*majus*). De F 1 (eerste generatie) leverde alleen *majus* op, de F 2 (tweede generatie) 875 *majus*- en 311 *tenuifolium*-exemplaren, de laatste dus circa $\frac{1}{4}$ deel van het totale aantal van 1186. Derhalve bleek er hier sprake te zijn van een normaal uitmendelende verliesmutatie, waarbij de smalbladigheid en de ingesneden bloembladen recessieve kenmerken vormden.

Verschillende plantkundeboeken geven uiteraard een afbeelding van deze ook historisch merkwaardige variëteit (o.a. Geerts & Brouwer, Leerboek der Plantkunde, deel 2 blad. 190 van de tweede druk), welke dus een mutatie zou zijn van ruim 300 jaar „avant la lettre”, d.w.z. vóór de theorie over haar ontstaan en wezen ontstond.

Men zal zich afvragen, hoe de plant op het bouwterrein gekomen kan zijn. Er waren voordien volkstuinten en het is dus niet onwaarschijnlijk, dat de vorm daar door een liefhebber werd gekweekt. Theoretisch zou echter ook een herhaling van de spontane mutatie van 1590 mogelijk zijn!

Toevallig (voorzover er „toeval” is) zag ik de plant in het najaar van 1962 terug in een kwekerij van geneeskruiden te Den Dolder. In de nabijheid wonende leden zouden misschien nog eens kunnen navragen, tot welk doel zij aldaar wordt gekweekt. Altijd nog tegen geelzucht? De signatuurleer is in naturopatische kringen nog al hardnekkig!

Tenslotte mijn hartelijke dank aan de heren Dr. S. J. van Ooststroom en Prof. Dr. Th. J. Stomps voor door hen in verband met het vorenstaande verstrekte inlichtingen.

Stinkende Gouwe
blad van de gewone vorm (*majus*)